

ECOURI UCRAINENE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

54 | NOIEMBRIE
2023

*„O limbă dispăre nu pentru că nu o învață alții,
ci pentru că nu o vorbesc cei care o cunosc.”*

(José María Aznar López – fost prim-ministru al Spaniei)

Imaginați-vă un câmp cu flori unicolore, galbene, sau cerul senin fără niciun nor, sau o localitate cu exact același model de case, și exemplele pot continua la nesfârșit. Iar acum încercați să vizualizați două câmpuri alăturate: unul plin cu flori unicolore, de pădăie, de pildă, iar altul, la fel, doar că, undeva, în mijlocul acestuia, răsare o oază de albastrele. Care dintre ele vă atrage privirea? Cu siguranță cel bicolor. Sau, plimbându-vă prin locurile natale, auziți pe cineva vorbind într-o altă limbă. Nu remarcați instantaneu persoana în cauză? Doar aceste două dintr-un număr infinit de exemple de varietate confirmă, o dată în plus, că diversitatea, sub toate aspectele ei, etnică, lingvistică, geografică etc. face parte integrantă din viața noastră, ne colorează și ne înfrumusețează existența, stimulează creativitatea și imaginația, însușește ternul, animă omogenitatea, iar lipsa ei duce la monotonie, platitudine, banalitate.

9 Noiembrie – Ziua Limbii Ucrainene în România

A avea o zi în care să ne putem celebra limba maternă, limba ucraineană, o zi în care să reflectăm asupra caracterului nostru distinct în contextul unei majorități lingvistice diferite, o zi în care să ne mândrim că ne putem număra printre cei aproximativ 60-65 de milioane de vorbitori ai uneia dintre cele mai melodioase și bogate limbi din lume, cu o istorie milenară, nu este puțin lucru. Iar acest privilegiu i-l datorăm președintelui UUR, deputatul Nicolae-Miroslav Petrețchi, prin a cărui strădanie noi putem, începând cu anul 2018, an de an, la această dată să ne omagiem limba.

De-a lungul existenței sale, limbii ucrainene i-a fost dat să treacă peste nenumărate obstacole, menite s-o anihileze. Însă ea a rezistat imperiilor, a răzbit în fața represaliilor la toate nivelurile (educațional, social, politic). Dacă ar fi să amintim doar două dintre decretul nimicitoare la adresa existenței înseși a poporului ucrainean, ambele promulgate de către imperiul țarist în secolul al XIX-lea, în decurs de niciun deceniu (circulara lui Valuev și decretul de la Ems), care interziceau orice formă de manifestare lingvistică, spirituală, educațională, publicistică ucraineană, observăm ferocitatea cu care s-a încercat reducerea la tăcere a limbii ucrainene. Însă aceasta a suferit nu doar de pe urma inamicului, ci și a „propriilor ei copii”, vorba lui Șevcenko, care au neglijat-o în favoarea altor limbi. Cu toate acestea, ea a supraviețuit, iar asta datorită maeștrilor cuvântului precum Ivan Kotlearevskyi, care a pus bazele formării acesteia, și Taras Șevcenko, cel care a desăvârșit-o. În

procesul formării sale, și-au adus contribuția, de altfel, numeroși scriitori și poeți ucraineni, printre care P. Hulak-Artemovskiy, L. Borovykovskiy, H. Kvitka-Osnovianenko, E. Hrebinka, A. Metlynskiy, M. Kostomarov, V. Zabyla, M. Petrenko, P. Kuliș, Iu. Fedkovyci, M. Vovciok, I. Franko, L. Ukrainka, M. Koțiubynskiy și mulți alți șlefuitori ai cuvântului ucrainean. Însă nu doar acestora li se datorează formarea sa, ci și folcloriștilor și etnografilor, care au cules comorile folclorului ucrainean ferindu-l de pieire (M. Maksymovyci, I. Sreznevskiy), istoricilor, care au readus la viață fapte și oameni (D. Bantyș-Kamenskyy, O. Bodianskyi, M. Hrușevskiy), compozitorilor care au valorificat muzicalitatea de sorginte folclorică a acesteia și creația lirică populară (M. Markevyci, S. Hulak-Artemovskiy, M. Lysenko), lingviștilor și lexicografilor (O. Pavlovskiy, B. Hrinchenko, P. Kulis), care au „inventariat” lexicul limbii ucrainene, au normat-o și i-au dat drumul în lume, gata să răsună în școli, teatre, cărți, mass-media etc., și exemplele pot continua.

Dacă secolul al XIX-lea constituie nu doar perioada trezirii conștiinței naționale a popoarelor aflate sub autocrația imperiilor, cu precădere a celui ucrainean, ci și cea a definirii limbilor naționale, secolul al XX-lea reprezintă, pentru limba ucraineană, din nou, o încercare de înăbușire și minimizare a importanței ei în conturarea individualității națiunii ucrainene. Și, încă o dată, sarcina de resuscitare le revine oamenilor de litere care continuă cu îndârjire munca predecesorilor lor cu privire la rafinarea limbii ucrainene (generația „Renașterea împușcată”: L. Kurbas, M. Kuliș, M. Hvyliovyi, M. Semenko etc., șaicești – I. Draci, M. Vinhranovskiy, H. Tiutiunyk, B. Oliinyk, V. Symonenko), unii dintre aceștia continuându-și neobosiți misiunea și după căderea regimului totalitar, începând cu anii '90 ai secolului al XX-lea și până în zilele noastre: L. Kostenko, H. Tarasiuk, M. Matios, O. Zabujko, S. Jadan, H. Pivtorak și mulți alții, care nu încetează să redea limbii ucrainene locul cuvenit printre celelalte

limbi ale lumii. Și reușesc admirabil!

Astăzi, trăim zile marcate de un război injust dus, iarăși, împotriva independenței Ucrainei, război care nu a făcut altceva decât să provoace contrariul așteptărilor agresorului – să potențeze interesul și simpatia întregii lumi față de istoria, cultura și limba acestui popor minunat, să sporească înflorirea și răspândirea limbii ucrainene pe întreg mapamondul, să impulsioneze învățarea ei de către persoane de alte naționalități, iar ucrainenii să-și dorească s-o vorbească mai mult ca oricând în istorie.

La fel cum un popor își definește identitatea națională prin limbă, un individ își definește caracterul prin limba pe care o vorbește. Așadar, nu vă sfiți să vorbiți limba ucraineană, dragi ucrainenii, afirmați-vă identitatea națională în orice împrejurare, păstrați-vă limba curată, nealterată de elemente străine, atât timp cât limba noastră ne oferă toate resursele ei lexicale, morfologice, sintactice, stilistice pentru o exprimare completă și complexă.

La mulți ani frumoasei Limbi Ucrainene!

Mihaela HERBIL

ZIUA LIMBII UCRAINENE ÎN ROMÂNIA – ediția a V-a – prilej de reflecție asupra provocărilor geopolitice din regiune

A V-a ediție a Conferinței internaționale „Ziua Limbii Ucrainene în România, prilej de reflecție asupra provocărilor din regiune” s-a desfășurat joi, 9 noiembrie, la București. Evenimentul a debutat cu intonarea imnurilor naționale ale României și Ucrainei, fiind urmat de un scurt moment de rugăciune, susținut de către părintele vicar Vasile Colopelnic de la Vicariatul Greco-Catolic Ucrainean din România.

În cuvântul de deschidere, președintele Uniunii Ucrainenilor din România, deputatul Nicolae-Miroslav Petrețchi, a evidențiat faptul că celebrarea limbii materne constituie unul dintre cele mai importante momente din viața unui popor. „Orice popor poate să reconstruiască orice lucru material, dar nu-și poate reconstrui limba, dacă aceasta a fost pierdută”, a spus președintele UUR.

El a precizat că UUR depune eforturi considerabile pentru păstrarea limbii ucrainene, iar rezultatele s-au văzut la ultimul recensământ, care a reconfirmat importanța comunității ucrainene din România, una dintre cele mai însemnate din punct de vedere cultural, istoric și ca pondere geografică, ucrainenii fiind a treia cea mai numeroasă minoritate etnică din România. Nicolae-Miroslav Petrețchi a mulțumit tuturor pentru sprijinul acordat limbii și poporului ucrainean, mai ales în aceste momente extrem de dificile.

În continuare, au luat cuvântul reprezentanți ai Președinției, Guvernului și Parlamentului României, Radei Supreme a Ucrainei, administrațiilor publice locale din România și

Ucraina, Ambasadei Ucrainei în România, Congresului Mondial al Ucrainenilor, Congresului European al Ucrainenilor, mediilor academic și eclesial.

Limba rămâne depozitara speranței

Consilierul prezidențial Sergiu Nistor a condamnat agresiunea ilegală a Rusiei asupra Ucrainei și a subliniat că, într-o reacție la război și la discursul urii, comunitatea ucraineană aduce limba ca vehicul de armonie, contrabalansând astfel denaturarea demagogică a limbajului și transformarea acestuia într-o armă de război. „Limba rămâne depozitara speranței”, a subliniat oficialul.

Liderul Grupului Parlamentar al Minorităților Naționale din Camera Deputaților, deputatul Varujan Pambuccian, a evidențiat importanța limbii în cultivarea și păstrarea identității unui popor. El a îndemnat la conservarea limbii materne, menționând că este „cel mai important lucru pe care îl poate face un popor pentru el însuși”.

Președintele Comisiei de cultură din Camera Deputaților, deputatul Iulian Bulai, a vorbit despre ororile războiului din Ucraina, în care agresorul neagă dreptul la moștenirea identitară, culturală și lingvistică a Ucrainei. El a subliniat că „perlele se nasc ca urmare a unei suferințe” și a adăugat că „întărirea identității comunității ucrainene ca grup lingvistic este dată acum de filtrul acestei suferințe”.

(Continuare la pag. 2)

IN MEMORIAM

NINA
MATVIENKO

(1947-2023)

Pe 8 octombrie 2023, viața artistică a Ucrainei a devenit mai săracă prin plecarea în lumea celor drepti a cântăreței **Nina Matvienko**, o prezență discretă, distinsă și elegantă, o artistă care, datorită forței talentului său, dăruirii nemăsurate față de cultura ucraineană, a jucat un rol important în evoluția spirituală a poporului ucrainean. Supranumită „privighetoarea ucraineană”, aceasta a dominat, vreme de aproape 50 de ani, peisajul muzicii populare, fiind un adevărat punct de referință printre interpreții ucraineni.

Nina Matvienko s-a născut la 10 octombrie 1947 în satul Nedilyșce din regiunea Jytomyr, într-o familie cu unsprezece copii, fiind al cincilea copil. Lipsită de posibilități materiale, familia a trimis-o pe Nina la o școală-internat pentru copii ce proveneau din familii numeroase. Crescând, practic, în internat, artista a recunoscut că aici nu și-a sărbătorit ziua de naștere niciodată și nu a primit niciun cadou, cu excepția unor dulciuri. Copila a moștenit vocea minunată de la mama sa, care i-a insuflat și dragostea pentru cântecele populare. Pe linie maternă, Nina provenea dintr-o veche familie, care se înrudea cu cneaghina Olha, iar într-un interviu artista recunoștea că întreaga ei forță ca artist provine din trecutul său și al familiei sale.

După terminarea școlii, tânăra se angajează la o uzină de construcții de mașini, visând să ajungă artistă. În 1968, participă, la Kiev, la o audiere a corului popular Hryhorii Veriovka și, impresionându-i pe examinatori cu timbrul deosebit al vocii sale, devine solistă a corului, unde va activa aproape 20 de ani, participând la numeroase concursuri și turnee internaționale în țări precum Polonia, Finlanda, Franța, Coreea, Cehia, Canada, Mexic și SUA. O perioadă de timp, autoritățile sovietice i-au interzis să părăsească țara, acuzând-o de naționalism ucrainean, din cauză că repertoriul său nu includea niciun cântec rusesc.

În 1975, a terminat, la fără frecvență, cursurile Institutului de Filologie din cadrul Universității „Taras Șevcenko” din Kiev, fiind pasionată de culegerea creațiilor folclorice, pe care le-a salvat de la uitare, dându-le o nouă viață.

În 1985, devine artist emerit al poporului, iar în 1988 i-a fost conferit prestigiosul premiul național „Taras Șevcenko”. Din 2004, a participat la viața politică a Ucrainei, iar în 2022, a criticat aspru invazia militară a Federației Ruse în Ucraina.

În plan familial, artista ucraineană a fost căsătorită, din 1971, cu Petro Honcear, cu care a avut trei copii, doi băieți și o fată, cea din urmă călcându-i pe urme mamei sale și devenind interpretă de muzică populară.

Talentul Ninei Matvienko s-a manifestat nu doar în domeniul interpretării melodiilor populare. Artista a jucat roluri în teatru și filme precum *Solomiani dzvony* (Солом'яні дзвони), *Propala hramota* (Пропала грамота), a participat la spectacole radiofonice – *Lisova pishnia* (Лісова пісня), *Kniaz Sviatoslav* (Князь Святослав), *Svatannia na Honcearivți* (Сватання на Гончарівці) și de televiziune: *Marusea Ciurai* (Маруся Чурай), *Kateryna Bilokur* (Катерина Білокур). De asemenea, a activat în cadrul teatrului *La Mama* din New York.

În anul 2003, a văzut lumina tiparului cartea autobiografică „Ой, виорю нивку широкою”, apărută la editura Centrului ucrainean de cultură populară „Muzeul Ivan Honcear”, din ale

cărei pagini se desprinde un portret complex al autoarei, deopotrivă om de litere, cântăreață și actriță, etnograf și culegătoare de folclor, dar și o femeie înțeleaptă, o soție și o mamă iubitoare, pentru care cel mai important lucru în viață este fericirea copiilor săi.

În 2017, a fost organizată expoziția Ninei Matvienko purtând același titlu: „Ой, виорю нивку широкою”, care a inclus numeroase fotografii ale artistei ce surprind diferite momente ale activității sale – primii pași pe scenă alături de formații corale, numeroasele concerte din țară și din străinătate, diferitele roluri interpretate în spectacole de televiziune precum și o colecție de costume purtate de interpretă de-a lungul carierei sale.

Aspectul său exterior, părul lung față de care arăta o grijă deosebită au impus-o, în conștiința publicului, ca pe o artistă mereu tânără, pe care nu a afectat-o trecerea timpului. Nina Matvienko considera că acest lucru se datorează stilului său sănătos de viață și faptului că nu consuma carne și alcool.

Repertoriul cântăreței include aproximativ 250 de creații, acoperind o paletă largă: cântece populare, cântece religioase, cântece de leagăn, colinde, cântece de primăvară etc. Nina Matvienko va rămâne în memoria tuturor prin interpretarea plină de sensibilitate a unor melodii precum *Kvitka dușa* (Квітка душа), *Oi, letily dyki husy* (Ой, летіли дики гуси), *Letila zozulia* (Летіла зозуля), *Cearivna skrypka* (Чарівна скрипка), *Pryšla vesna* (Прийшла весна).

Cuvintele Sofiei Maindanska despre Nina Matvienko surprind felul în care va rămâne aceasta în conștiința ucrainenilor: „Așa cum un copil își recunoaște mama după voce, la fel și noi, auzind-o pe Nina Matvienko, recunoaștem în vocea ei Ucraina. Glasul ei reprezintă esența unică și profundă a națiunii.”

Cristina SILAGHI (BUMBAR)

Surse consultate:

<https://life.pravda.com.ua/society/2023/10/8/256973/><http://slovoprosvity.org/2017/12/21/oj-vyoryu-nyvku-shyrokyu/><https://www.unian.ua/lite/stars/umerla-nina-matvienko-biografiya->

ZIUA LIMBII UCRAINESE ÎN ROMÂNIA

— ediția a V-a —

prilej de reflecție asupra provocărilor geopolitice din regiune

(Continuare de la pag. 1)

Limba maternă: comoară pentru toate minoritățile

Varol Amet, reprezentantul Uniunii Democratice a Tătarilor Turco-Musulmani din România, a evidențiat că limba maternă este o comoară pentru toate minoritățile, comoară care trebuie păstrată cu sfințenie și transmisă din generație în generație.

În cuvântul său, Viorel Cojocar, director al Direcției Europa de Est și Asia Centrală din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al României, a apreciat eforturile UUR pentru sprijinirea refugiaților. El a subliniat că Federația Rusă nu a atacat doar suveranitatea Ucrainei, ci și dreptul poporului ucrainean de a-și decide singur viitorul. „Rusia neagă întregul trecut al Ucrainei și vrea să-i fure viitorul”, a punctat oficialul.

Ihor Prokopchuk, ambasadorul Ucrainei în România, a apreciat că limba reprezintă arma principală împotriva agresiunii Rusiei, care interzice învățarea limbii ucrainene în teritoriile ocupate, încercând să distrugă, astfel, identitatea. El a amintit ajutorul multidimensional oferit de statul român Ucrainei și faptul că minoritatea ucraineană din România este susținută la toate nivelurile.

Doina Iacoban, subsecretar de stat în cadrul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene, și-a exprimat aprecierea pentru inițiativele desfășurate de Uniunea Ucrainenilor din România sub conducerea președintelui Nicolae-Miroslav Petrețchi, considerându-le un model demn de urmat pentru toate minoritățile din România. „Vă prețuiesc pentru tot ceea ce faceți pentru păstrarea tradițiilor, a patrimoniului, a acestei mari bogății pe care o aveți”, a spus Doina Iacoban.

Limba maternă este fundamentul moștenirii culturale a unui neam

Reprezentantul Ministerului Educației, subsecretarul de stat Zoltán Kallós, a subliniat că așa cum ne îngrijim zi de zi de patrimoniul material, tot așa trebuie să ne îngrijim și de patrimoniul lingvistic. Oficialul a subliniat că minoritățile sunt parte a trecutului istoric al acestei țări și vor să fie și parte a viitorului.

Gabriel Ghilea, subsecretar de stat în Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, a afirmat că susținerea conservării limbilor materne trebuie să reprezinte o preocupare permanentă a oricărui stat. „Limba maternă este fundamentul moștenirii culturale a unui neam”, a spus el, menționând că sărbătoarea dedicată limbii materne este un reper deosebit, fiind nevoie de eforturi permanente pentru transmiterea acestui tezaur către noile generații.

Subsecretarul de stat în Ministerul Culturii Sanda Marin Cajal a spus că cel mai mare ambasador al unui popor este cultura. Sanda Marin Cajal a îndemnat la rugăciune pentru pace, astfel încât fiecare popor să poată gândi și vorbi în limba proprie.

Petru Bleda, subsecretar de stat în cadrul MAI, a precizat că un popor poate exista doar prin păstrarea specificului național și lingvistic. El a amintit că diversitatea lingvistică constituie

o componentă fundamentală a identității europene. „Să fim un exemplu de respect și de înțelegere pentru comunitățile noastre variate”, a spus oficialul.

Trăim, alături de războaiele convenționale, într-un amplu război informațional

Dincer Geafer, Subsecretar de stat la Departamentul pentru Relații Interetnice, a evidențiat că viitorul comunităților etnice este incert fără conservarea limbilor materne. „Limba este elementul identitar cel mai important al unui popor”, a subliniat reprezentantul DRI.

Prezentă la eveniment, directorul general al Agenției Naționale de Presă AGERPRES, Claudiu Nicolae, a vorbit despre pericolul dezinformării în contextul războiului din Ucraina. Ea a reamintit că AGERPRES s-a numărat printre instituțiile media care au avut corespondențe de la fața locului din diferite zone ale Ucrainei, încă de la începutul agresiunii ruse în țara vecină. „Trăim, alături de războaiele convenționale, într-un amplu război informațional și cred că acesta, deși nu îl vedem, deși nu este palpabil la fel ca un război convențional, este mult mai periculos. Ca jurnaliști, trebuie să ne păstrăm acele două elemente – claritatea și acuratețea”, a precizat Claudiu Nicolae.

Reprezentantul TVR, Boris Velimirovici, a vorbit despre importanța păstrării limbii materne și despre rolul esențial pe care trebuie să îl aibă mass-media în acest proces. Televiziunea publică își cunoaște această misiune și realizează foarte multe programe pentru minorități, a subliniat jurnalistul.

Cinci paneluri tematice

Conferința a fost structurată în cinci paneluri tematice, cu dezbateri pe teme de actualitate din regiune, și anume: I. „Cooperarea interparlamentară bilaterală și multilaterală în efortul de consolidare a relațiilor strategice și protejate dintre România, Ucraina și Republica Moldova, precum și de promovare a valorilor democratice europene”; II. „Limba ucraineană în România: promovarea diversității lingvistice și culturale în context european, și nu numai. Modelul românesc de conviețuire interetnică”; III. „Democrație versus autocrație: importanța continuării acordării sprijinului multidimensional pentru Ucraina”; IV. „Contracurarea dezinformării, a propagandei și a manipulării. Impactul respectivelor fenomene asupra proceselor politico-sociale ale Europei”; V. „Rolul fundamental al minorităților naționale, ca punte de legătură în consolidarea cooperării trilaterale România – Ucraina – Republica Moldova”. Acestea au inclus discuții despre promovarea diversității lingvistice și culturale în context european, având ca exemplu modelul interetnic românesc, precum și rolul crucial al minorităților în consolidarea cooperării trilaterale dintre România, Ucraina și Republica Moldova. Alte teme de dezbateri au inclus importanța sprijinului continuu pentru Ucraina în contrastul dintre democrație și autocrație, precum și contracurarea dezinformării și a propagandei, cu accent pe impactul acestora asupra proceselor politico-sociale în Europa. La discuțiile din cadrul panelurilor, au luat parte oficialități din: Ucraina, Slovacia, Republica Moldova, Cehia, Canada și România.

Acțiunea s-a încheiat cu un program artistic susținut de mai multe ansambluri de tradiție ale comunității ucrainene din România.

Evenimentul, la care au luat parte peste 200 de invitați din șase țări, a fost organizat în contextul Zilei Limbii Ucrainene, instituită prin Legea nr. 213/2018, la inițiativa deputatului Nicolae-Miroslav Petrețchi.

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA

~ PERIODA INTERBELICĂ ~

(Continuare din nr. 53)

ISIDOR (SYDIR) VOROBKEVYCI

O altă personalitate culturală marcantă care a trăit și a creat pe teritoriul României a fost preotul, pedagogul, dirijorul de cor, folcloristul, compozitorul, redactorul mai multor publicații din Bucovina, pictorul și scriitorul ucrainean Isidor Vorobkevyci care a trăit și a activat în timpul stăpânirii austriece. A scris în limbile ucraineană, română și germană și a adus contribuții însemnate la cultura muzicală românească. Ivan Franko l-a caracterizat drept „cea dintâi ciocârlie a Renașterii ucrainene.”

Isidor Vorobkevyci, care și-a semnat deseori creațiile artistice cu pseudonime ca: Danylo Mlaka, Demko Makoviiciuk, Morozenko, Semen Hrin, S. Voloh și altele, s-a născut la data de 18 mai 1836 în orașul Cernăuți în familia preotului Ivan Vorobkevyci, profesor de teologie și filosofie la un liceu local. Străbunicul său patern, Skalskyi Mlaka de Orobko, era originar din părțile Lituaniei istorice și, ajungând în ținuturile Galiției și Bucovinei, și-a schimbat numele din Orobko în Vorobkevyci. Isidor a fost crescut la Kițman de bunicii săi paterni, protopopul Myhailo Vorobkevyci și soția sa Paraschiva, deoarece a rămas de la o vârstă fragedă orfan de ambii părinți. De la bunici a învățat dragostea pentru trecutul Ucrainei și Bucovinei, povestiri despre Uman, despre isprăvile cazacilor zaporojeni Maksym Zalizniak și Ivan Honta și numeroase cântece populare din regiune. La vârsta de 5 ani cânta bine la vioară. A urmat studiile primare la Școala poporală germană (absolvită în 1848), studiile secundare la Gimnaziul din Cernăuți (absolvite cu diplomă de bacalaureat în 1857) și studiile superioare la Institutul Teologic din Cernăuți (1857-1860). La sfârșitul studiilor, s-a căsătorit cu Leontina Bendevska, fiica directorului școlii din Siret.

După absolvirea studiilor teologice, a fost preot la Davydivka (Davideni, 1861-1865) și la Ruții-Moldoviței (azi, Moldovița, 1865-1867). În această perioadă, a cules creații folclorice locale ucrainene și românești, a aprofundat scrierile autorilor ucraineni, mai ales cele ale lui Taras Șevcenko, Nikolai Gogol, Kvitka-Osnovianenko, Marko Vovciok etc. Din tinerețe a colaborat la reviste ucrainene din Bucovina precum «Зоря» (*Luceafărul*), «Правда» (*Adevărul*), «Вечорниці» (*Șezătoare*). Primele sale cinci poezii au apărut în 1863 în almanahul literar «Галичанин» (*Galițianul*) din Lviv sub titlul *Думки з Буковини* (*Gânduri din Bucovina*), fiind semnate cu pseudonimul Danylo Mlaka.

La vârsta de 31 de ani s-a înscris la Conservatorul din Viena, unde s-a perfecționat în teoria armoniei și compoziției cu Franz Krenn și în muzica bisericească bizantină cu Benedikt Randhartinger, absolvind cu calificativul maxim (1867-1869). Trecând prin Lviv în anul 1868, a fost impresionat de un concert de muzică corală liturgică ce cuprindea lucrări de Dmitri Bortnianski, M. Berezovski, A. Vedel, O. Lvov, Petr Turcianinov.

Reîntors în Bucovina, a devenit profesor de muzică și cântare corală la Cernăuți, la Institutul Teologic, Școala Normală de învățători și învățătoare, Școala reală superioară și Gimnaziul superior german (1869-1900).

După fondarea Universității „Franz Josef” la Cernăuți în 1876, Vorobkevyci a fost numit profesor de muzică liturgică. În anul 1897, a fost ales membru al Consiliului regional al școlilor în locul românului I. von Onciul care decedase. A devenit astfel primul ucrainean ales în acest for.

S-a distins în activitatea sa pedagogică, redactând mai multe manuale în limbile germană, ucraineană și română, între care un manual de armonie muzicală (*Lehrbuch für Musikharmonie*), un manual de teorie generală a muzicii (*Allgemeines Musiklehrbuch*), de asemenea a editat antologii de cântece românești, ucrainene și evreiești din patrimoniul folcloristic și cultural al Bucovinei. A corespondat cu Johannes Brahms. A scris și o serie de articole reunite sub titlul *Compozitorii noștri*.

Vorobkevyci a fost primul autor al unui manual de armonie muzicală în limba română. A avut contribuții substanțiale în afirmarea cântării corale polifonice din Bucovina. I-a îndrumat pe: Ciprian Porumbescu, Eusebie Mandicevschi, Ilarion Verenca, Dimitrie Gherasim, Constantin Șandru, Constantin Procopovici, Dimitrie Cernăuțeanu, Tudor Flondor, George V. V. Mandicevschi, Gheorghe Chindiu, Ecaterina Mandicevschi, Mihai

Casa din Cernăuți în care a locuit Sydir Vorobkevych între 1836 și 1903

Ursuleac, Constantin Buchental ș.a. Lucrările sale au circulat în manuscris, tipărite, litografiate sau copiate. A compus muzică liturgică și muzică vocală laică pentru voce și pian.

De asemenea, a scris proză și poezie în limba ucraineană, sub diferite pseudonime, și circa 50 de poezii în românește (ca, de pildă, *Ionică Darii – fiu bucovinean 1790-1810, Când Moldova purta jugul*).

În 1877, a editat almanahul «Руська хата» (*Casa ucraineană*), cel dintâi almanah ucrainean din Bucovina, care a găzduit informații și creații din toate regiunile Ucrainei. În acea perioadă, devenise câștigat ideii unirii tuturor ucrainenilor, pe care o promova Iurii Fedkovyci. A fost redactor pentru studiile în limba ucraineană la revista *Candela* (1882-1900), de asemenea, a fost unul dintre fondatorii și redactorii ziarului «Буковинська зоря» (*Luceafărul bucovinean*), a scris frecvent la «Буковинський календар» (*Calendarul bucovinean*). La Universitate, Vorobkevyci a organizat începând din 1876 Asociația studenților

ucraineni. El s-a numărat și printre întemeietorii Societății culturale ucrainene *Ruska Besida* și a fost președintele *Asociației literar-dramatice ucrainene*. În 1887, s-a aflat în fruntea asociației *Casa populară ucraineană* din Cernăuți.

Unicul sau volum de versuri *Над Прутом* (*Pe Prut*) în limba ucraineană a apărut precedat de prefața lui Ivan Franko abia în anul 1901, cu doi ani înainte de a muri.

În poeziile sale, Vorobkevyci a cântat plaiurile și oamenii Bucovinei: *Батьківщина* (*Patria*), *Це моя Буковина* (*Aceasta e Bucovina mea*), *Над Прутом* (*Pe Prut*), *Гуцульська доля* (*Soartă de huțul*). Cunoscute au devenit poeziile sale pentru copii: *Рідна мова* (*Limba maternă* – 1869), care a fost inclusă mai târziu în abecedarul ucrainean, *То наші любі високі Карпати* (*Carpații noștri înalți și dragi*), *Веснянка* (*Cântec de primăvară*), *Осінь* (*Toamnă*), *Коліскова* (*Cântec de leagăn*). Povestirile, poeziile epice și dramele sale istorice erau consacrate unor episoade din istoria Ucrainei: *Турецькі бранці* (*Prizonierii turci* – 1865), poemul *Нечай* (*Neceai* – 1868), drama *Петро Конашевич Сагайдачний* (*Petro Konașevyci-Sahaidacyni* – 1884), *Кочубей і Мазепа* (*Kociubei și Mazepa* – 1891), *Блудний син* (*Fiul rădăcitor*) sau unor scene locale din viața rurală – *Циганка* (*O țigancă*), *Хто винен?* (*Cine e de vină?*). A scris și o serie de scurte povestiri istorice și umoristice: *Нерон* (*Nero*), *Сабля Сканденберга* (*Sabia lui Skanderbeg*), *Клеопатра* (*Cleopatra*) și *Іван Грозний* (*Ivan cel Groaznic*).

Piese sale de teatru *Гнат Приблуда* (*Hnat Vântură-lume*) și *Новий війм* (*Noul staroste*) au fost reprezentate în trecut pe scenele multor teatre populare. S-au bucurat de succes la vremea lor și operele sale: *Kaspar Rumpelmayer* (*Unchiul Kaspar*, în germană), *Zyji Sentyufps* (*János Istenházy*), *Пані молода з Боснії* (*Domnișoara din Bosnia*), *Козак і бандурист* (*Cazacul și banduristul*), toate în ucraineană, iar melodrama *Бідна Марта* (*Sărmana Marta*), în anul 1879, a obținut locul întâi la Concursul *Ruska besida* din Lviv.

Cititorii se delectau odată și cu povestirile sale umoristice despre un orășel fictiv al proștilor, *Bezhluzdiv*.

Isidor Vorobkevyci a compus peste 240 de piese muzicale (cântări liturgice, coruri lumești, coruri religioase, prelucrări pentru cor de melodii psaltice, piesa „Ție se cuvine cântare...” etc.), adaptări pentru voce și pian a 8 melodii populare (*Flori din Bucovina*), printre altele și muzică corală pe versuri ale poetilor reprezentativi din literatura națională românească și ale unor poeți locali: Mihai Eminescu (*Ce te legeni, codrule?*, *De ce nu-mi vii?*, *Revedere*), Vasile Alecsandri (*Arcașul*, *Doină, doiniță*, *Mănăstirea Putna*, *Ștefan-Vodă și Codrul*, *Bălcescu murind* etc.), Dimitrie Bolintineanu, Vasile Bumbac, Gheorghe Țăutu, Gheorghe Sion (*Limba română*), Iosif Vulcan (*Noapte de vară*) ș.a., precum și ale unor poeți ucraineni – Taras Șevcenko (*Nazar Stodolea*), Ivan Franko, Markian Șașkevyci, Iurii Fedkovyci etc. De asemenea, a tradus cântece populare ucrainene în limba germană *Lieder aus dem Kleinrussischen* (*Cântece din malorusă*).

Entuziasmat după un voiaj la Kiev în 1874, a compus lucrările vocale *Цар-ріка Дніпро* (*Niprul nostru, fluviul țar*) și *Я родився над Дніпром, отому я козаком* (*M-am născut pe Nipru, sunt, deci, cazac*). Alte cântece în românește, de inspirație folclorică: *Cobzarul*, *Bucovină, țară dulce*, *Când Moldova purta jugul*, *Cântă cucul pe fântână*.

Deprimat de moartea fiului său, Oleksandr, de tuberculoză, în anul 1901, Isidor Vorobkevyci a fost nevoit să se retragă din activitatea didactică, îmbolnăvindu-se de inimă.

El a trecut la cele veșnice la data de 18 septembrie 1903 în orașul Cernăuți.

Fratele său a fost poetul ucrainean Hryhorii Vorobkevyci, care a scris sub pseudonimul Naum Șram. De asemenea, a mai avut o soră, Apolonia.

La Cernăuți, Truskaveț, Lviv, probabil și în alte localități din Ucraina, există străzi care poartă numele scriitorului. De asemenea, în Cernăuți, există casa în care a trăit Sydir Vorobkevyci, cu placă memorială și un monument ridicat în cinstea lui.

(Va urma)

Nicoleta Hrin

Pasiunea pentru muzica ucraineană am moștenit-o de la familia mea!

De curând, am luat parte la o manifestare culturală organizată de Filiala Timiș a Uniunii Ucrainenilor din România, unde numeroase ansambluri artistice și-au dat concursul în fața publicului venit din diferite părți ale județului, și nu numai. Dintre toate acestea, o tânără talentată mi-a atras atenția în mod special. Înarmată cu o vioară în mână și un zâmbet larg pe chip, Nicoleta Hrin a urcat pe scenă alături de familia ei, surprinzând-ne plăcut cu o suită de melodii tradiționale ucrainene. Aceasta mi-a mărturisit că scena este locul unde ea se simte cel mai bine, iar pasiunea pentru muzică a dobândit-o încă din copilărie, din sânul familiei. Însă înainte de a-i contura portretul, trebuie să vă mărturisesc că Nicoleta este o tânără de 23 de ani, foarte ambițioasă, muncitoare și care este pasionată de muzică. Studiază vioara de la vârsta de 10 ani și tot atunci am cunoscut-o și eu la Palatul Copiilor din Timișoara, unde era înscrisă la același ansamblu coral împreună cu fiica mea. Ulterior, a studiat la Colegiul Național de Artă „Ion Vidu” din Timișoara, la secția canto, după care a fost admisă la Facultatea de Muzică și Teatru din Timișoara. Mai multe amănunte despre studiile universitare și pasiunea pentru vioară veți afla din interviul ce urmează:

Mihaela Bumbuc: Bună, Nicoleta! Trebuie să recunosc că de fiecare dată când te ascult interpretând la vioară, îmi face o deosebită plăcere. Te rog să ne spui de unde această pasiune pentru ritmurile ucrainene?

Nicoleta Hrin: Părinții mei sunt ucraineni din Maramureș, amândoi provin din localitatea Valea Vișeuului. Eu m-am născut în Sighetu Marmăției, dar locuim de foarte mulți ani în vestul țării, în satul Remetea Mică. Acasă vorbim limba ucraineană,

eu am crescut ascultându-mi părinții interpretând melodii în limba maternă, iar, ulterior, am performat și eu la festivaluri din cadrul Uniunii Ucrainenilor din România.

M. B.: Poți să ne numeri câteva dintre concursurile la care ai participat?

N. H.: Am participat la foarte multe și am câștigat numeroase premii, însă voi puncta cele mai importante pentru mine, cum ar fi: în anul 2014, am obținut premiul II la Concursul Internațional de Muzică și Dans „The sound of music” și tot în același an, premiul II la Concursul Național „Voci de primăvară”. În anul 2015, locul I la Concursul Județean „Chants Sons Sur Scene” și premiul I la Festivalul „Feerie de iarnă”, după care premiul I la Festivalul Național de Interpretare Artistică și același loc la Concursul Festival Armonii vocal-instrumentale. În anul 2017, am obținut premiul I la Concursul Național „Tinere Talente Ucrainene” din România și premiul I la concursul „Lada cu zestre”, organizat în județul Timiș. Bineînțeles, am participat la numeroase competiții de gen, organizate în cadrul Facultății de Muzică și Teatru din Timișoara și la nenumărate concerte și evenimente organizate de Filiala Timiș a UUR.

M. B.: Felicitări, Nicoleta! Noi toți, atât cei din comunitatea ucraineană, cât și cei din afara ei, ne mândrim cu tine!

N. H.: Mulțumesc frumos!

M. B.: Pe viitor, vrei să continui cu muzica ucraineană, așa cum ne-ai obișnuit, sau rămâi la profesia pe care ai îmbrățișat-o?

N. H.: Mă orientez pe muzică în general, nu contează limba sau genul. Îmi place ceea ce fac, muzica face parte din menirea mea și, în special, să bucur oamenii prin muzică, fie

ea ucraineană, clasică ori folclorică. Această vocație am moștenit-o de la familia mea. Mama mea este solistă și profesor de muzică, tatăl meu cântă la nai, iar împreună formăm formația „Trio Hrin”. Părinții mei mi-au deschis porțile către muzică. Încă din copilărie, mama m-a îndrumat spre studiul unui instrument, astfel încât am studiat vioara și pianul.

M. B.: Reprezentanții Filialei Timiș a UUR te-au sprijinit în evoluția ta ca artist?

N. H.: Vreau să multumesc Uniunii Ucrainenilor din România, domnului președinte Nicolae Miroslav Petrețchi, pentru faptul că m-au sprijinit în toți acești ani, le mulțumesc pentru contribuția lor în activitatea mea de formare ca artist, dat fiind faptul că am avut onoarea de a primi o vioară în urma anilor de implicare și devotament. Și nu în ultimul rând, doresc să le mulțumesc pentru experiențele scenice pe care le-am avut de mic copil în cadrul festivalurilor Uniunii Ucrainenilor din România atât în țară, cât și în străinătate.

M. B.: În prezent îți câștigi un venit din muzică?

N. H.: Da, sunt angajată la Filarmonica din Arad, în funcția de artist liric, predau ore de vioară pentru tinerii din localitatea mea, Remetea Mică, pentru că am descoperit copii talentați, dornici să învețe tainele acestui instrument. Satisfacția profesională este mai presus de orice sumă de bani, acest aspect este cel mai important pentru mine.

Îmi iau rămas bun de la Nicoleta, cu promisiunea că ne vom revedea în curând, la următoarea acțiune cultural-artistică organizată de UUR Timiș și chiar la un spectacol al Filarmonicii Arad.

Mihaela BUMBUC

Capitolul 1

Toma privea spre dealul ce se profila la vreun kilometru de părtare în față, acolo unde se afla o casă mică, veche, părăsită de ani de zile. Înconjurată de câțiva copaci și de un gard din scânduri cenușii, dar lipsită de viață, căsuța părea condamnată la uita-re până-n ceasul cel din capăt al existenței sale singuratice. Prin ferestrele-i mici, dădea impresia că privește cu un aer melancolic împrejurimile, căutând s-absoarbă viața de afară înăuntru-i, spre a-și dezmoț, după atâta necaz de vreme, sufletul mort.

Nu știa de cât timp zace în această stare și nici cine a locuit-o înainte, dar, din locul în care se afla, tânărul Toma contempla adânc la trecutul necunoscut al casei. Încea să se plaseze cu vreo douăzeci de ani în urmă tot aici, urmărind aceeași casă, încă locuită de oameni. Un bătrân adus de spate ar fi traversat curtea dintr-un capăt în altul, sprijinindu-se de un toiag vechi cât bătrâne-țile sale, ținând în cealaltă mână un mic vas, umplut cu grăunțe. Câteva găini s-ar fi adunat de departe la locul în care a deșertat bătrânul boabele, un câine s-ar fi agitat lângă cușca sa, legat la gât cu un lanț scurtat de noduri, nădăjduind că vasul din mâna stăpânului său e plin de mâncare. Puțin mai departe, în capătul opus al curții, o bătrână țărancă, soția celui întâlnit mai sus, ar fi scos, în maniera pe care vloga i-o mai permitea, o găleată de apă din fântână. Și, iată, undeva, și o vacă legată de un nuc, păscând în ritmul ascuțit al clinchetului pe care clopoțelul de la gât îl scoate de fiecare dată când aceasta își mișcă trupul spre a se hrăni.

Acest contrast dintre urmele vieții trecute și vidul pustietății de acum îl tulbura adânc pe Toma. Liniștea ce-a învins în timp ecurile proprietarilor aflați acum în neîntâlnire oferă o atmosferă apăsătoare. Hornul căsuței nu mai răsufla de multe ierni fumul negricios care își făcuse înainte drum spre cer vreme de decenii întregi, poate chiar secole, dacă ne gândim că a fost locuită de mai multe generații. Animalele și-au mai păstrat în acest loc poate doar urmele – în grajdul unde fuseseră închise de-a lungul vieții. Dar afară nu mai e nimic viu, cu excepția înaripatelor ce mai zgâlțâie uneori ramurile îmbătrânite ale pomilor. Cândva, aici au trăit oameni, au discutat, au plâns, au râs, s-au bucurat, au muncit și au semănat la rândul lor

viață. Dar uite că viața s-a ramolit, s-a stins, lăsând loc pustietății. Câte amintiri să fi luat naștere în acest loc, în acea căsuță ce le-a supraviețuit stăpânilor săi? De ce atmosferă s-o fi bucurat ea înainte și ce fel de oameni au locuit oare într-însa? Câți copii i-au trecut pragul, câte suflete să fi adăpostit de-a lungul existenței sale? Vai de ea, însă, dacă s-ar demonstra că ar avea măcar un strop de conștiință. Să-ți vezi stăpânii murind înăuntrul tău, după ce ai fost martor zile și ani în șir la trăirile lor ar fi un dezastru psihologic. Casa, cu spiritul ei matern, și-ar frânge numaidecât toate încheieturile, prăbușindu-se de durere.

Mihai ROMANIUC

CONFESIUNEA

Dar această casă mai stă încă în picioare, deși Toma nu s-ar lăsa ușor convins că îi lipsesc memoria și conștiința. Și cine ar putea garanta totuși că aceasta n-ar fi murit odată cu stăpânii săi, rămânând acum doar o construcție fără viață, căreia mormântul nu i s-a deschis încă sub temelii? Moartea casei s-ar simți imediat prin izul de putreziciune și mucegai, specifice construcțiilor al căror suflet s-a stins. Însă casele trec în neîntâlnire altfel decât o fac oamenii, căci trupul omului se alterează repede, iar lipsa pulsului, a bătailor inimii, a respirației, lipsa glasului și a mișcărilor sunt câteva semne care ne ajută să stabilim moartea unei persoane. Trupul împietrește, devine rigid, pielea capătă o paloare cadaverică, răceala cuprinde întreaga masă de carne și oase a defunctului. Însăși lipsa sufletului se citește pe chipul celui decedat, un chip lipsit de expresie, secăt de energii. Toate aceste particularități, alături de multe altele care nu au fost prezente până de curând, puse cap la cap, întocmesc tiparul morții. Dar casele, ei bine, casele mor diferit. Ele sunt tăcute mereu, nu vorbesc, nu plâng, nu râd, nu se deplasează dintr-un loc în altul precum oamenii, nu respiră, nu le pulsează sângele, deci sunt rigide. În lipsa focului, iarna, sunt reci. Nu capătă niciun fel de paloare și nu duhnesc – doar aerul devine stătut înăuntru, dacă nu

sunt deschise ușile sau ferestrele un timp îndelungat. Nu este nimic care să marcheze sfârșitul vieții unei case, așa cum se întâmplă la oameni. Sunt reci când sunt vii, sunt reci când mor. Tăcute vor fi în ambele cazuri. În definitiv, nimic n-ar putea dovedi că trăiesc cu adevărat, căci cei care le dau viață sunt tot oamenii. Omul însuși nu poate trăi fără o casă, fie că își numește căminul cortul în care locuiește, baraca, containerul, beciul sau chiar chilia. Așa cum reușește să ofere un sens vieții, tot el, pământeanul, face la fel și în cazul propriei locuințe. Toate trăirile sale definite de emoții, gânduri sau fapte sunt concentrate în propriul cămin, reprezentând sufletul acestei case. Iar atunci când creatorul lor trece în neîntâlnire, casele îl urmează, cu duhul, în mormânt. Cât despre moartea materiei, ei bine, aceasta nici nu prea contează.

Toma cugeta la ideea lui urmărind atent îndepărtata casă. Găsea că, pe lângă impresia melancolică pe care i-o oferea aceasta, mai avea și un caracter nostalgic. Îl fascina deja de multă vreme simpla idee că cineva poate aduna într-un singur loc tot zbuciumul vieții. Dar ceva mai puternic de atât i se înfiripă între gânduri și nu-i dădea pace, aproape chinându-l, și anume, întrebarea: ce mai păstrează casa din omul care a locuit cândva înăuntru-i? E de înțeles că-i rămân obiectele, căci pe acestea nu le poate îngropa cu sine, cel puțin nu pe toate. Lucruri care i-au fost utile de-a lungul vieții îi poartă în continuare amprente. Hainele ce l-au îmbrăcat, paharul din care și-a potolit nu o dată setea, patul ce i-a oferit odihnă sau cel din urmă tovarăș al bătrâneții – toiagul, sunt doar câțiva martori ai existenței omului de altădată. Însă în câte dintre aceste lucruri se mai regăsesc memoria spirituală a defunctului, ori atmosfera casei dată de propriul său caracter? Răspunsurile lipsesc, căci altfel întrebările nu l-ar preocupa într-atât și nu i-ar măcina conștiința. Privi îndelung spre dealul din față sa, observând că adăpostea, pe undeva, o cărare. O potecă ce mai poartă și ea urmele unei existențe vechi. Câte drumuri n-or fi bătut aceste picioare de-a lungul vieții? Cărarea este și ea un martor. În timp, va dispărea din lipsă de pași, iar atunci o parte a memoriei își va urma stăpânul.

(Va urma)

Halyna Tarasiuk

Una dintre cele mai distincte și mai originale voci ale liricii ucrainene de azi, dar și o foarte valoroasă prozatoare, Halyna Tarasiuk este autoarea a 32 de volume de poezie și proză, pentru care a fost distinsă în Ucraina cu numeroase premii de prestigiu. O seamă de opere ale valoroasei scriitoare ucrainene au fost traduse și în limba română.

De curând, la Editura „Pravo” (Harkiv, 2023), Halynei Tarasiuk i-a apărut volumul de versuri intitulat pe cât de sugestiv, pe atât de actual: „Ecouri ale războiului și păcii în cer și pe pământ”.

În afara unor poezii, în care poeta condamnă războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, recentul volum al Halynei Tarasiuk cuprinde cicluri de versuri pentru copii, elegii, traduceri din lirica altor literaturi, aforisme. Ciclul „Elegii pentru pace” este alcătuit din poezii cu dedicație. Câteva dintre acestea sunt închinat poetilor de expresie ucraineană din România. Revista noastră oferă cititorilor săi următoarele trei dedicații.

C. Ir.

Anatomia creației

Lui Mihai Hafia Traista – în București

Autodafe
Pe flacăra albastră a cicorii,
Pe nebunia trecutelor războaie,
Pe lacrima orfanei mame,
În arena conștiinței,
În ochii mulțimii,
În speranțele poporului.

Autodafeul unui fluture,
Străpuns de raza
Celei mai înalte stele,
Cusut de raza soarelui
La infinitul Universului.

...Să cazi
Măcar ca cenușă
Pe rănilor pământului.

Ție, fratele meu de sânge!

Urare lui Myhailo Myhailiuk la împlinirea
celor 80 de ani în anul Domnului 2020,
octombrie 1

Se înalță spre cer Carpații
Și câmpia se-așterne spre mare.
Frate-al meu de sânge,
Iată ce mulți suntem
În nesfârșitele spații ale lui Dumnezeu!
Dar cine suntem noi, frate?
Rusini sau rusino-ruteni?
Hoholi? Rusnaci? Maloruși?
Și cum suntem înscriși în inima
Celui Care ne-a semănat, ca să dăm spic
Pe căruntul Nipru și pe Dunăre?
Și ce știm despre noi,
Nemuritorii nepoți ai Certei,
Copiii Slavei căzăcești,

Păcătoși apostoli ai Domnului?
Mândri fii vitregi ai țării?!

Ce-i soarta, dacă nu „Pod fără balustrade”¹
Peste curgerea năvalnică a Letei?
Istoria, se știe, e făcută din hăuri și piscuri,
Din căderi și zbor către cer!
Ce e în „Câmpul orbitor de alb” –
„Clopotarul” cu „Clopotul amuțit”?!
Sau arsă de setea libertății
„Fântâna de sub piatră” în „Zonă”?!

Așa că ce anume am știut despre noi
Din negura vremii, de ieri până azi?!
Că suntem doar robii Domnului
Și că doar Ucrainei îi suntem devotați!

Deși sufletele noastre erau pline ochi
Cu lumină ecumenică,
Noi am fost dintotdeauna – UCRAINENI
Și fi-vom cât îi lumea!

La Mănăstirea Agapia

Lui Corneliu Irod, preot și poet

Ceea ce mi se părușe sălbatic,
De fapt, e ceva de-a dreptul celest,
Precum aerul și stelele nopții.

Ceea ce mi se părușe celest,
De fapt, e ceva teluric,
Precum munții și turmele de pe pajiști.

Ceea ce părea pământesc,
De fapt, e ceva veșnic,
Precum calea bisericii.

Ceea ce mi se părușe veșnic,
De fapt, e ceva omenesc,
Precum o lacrimă trecătoare.

Ceea ce mi se părușe omenesc,
De fapt, e sălbatic,
Precum un cer fără Dumnezeu.

Ceea ce mi se părușe obișnuit
Era, de fapt, CUVÂNTUL,
Rostit de un înger.

Traducere din ucraineană
de Corneliu IROD

¹ Între ghilimele – titluri ale cărților lui
Myhailo Myhailiuk. (H. T.)

(Continuare din nr. 53)

Sentimentele lui Serhei Ilici în relațiile cu toate personajele, dar și în cea ocazionată de întâlnirea cu jurnalista, dezvăluie un temperament deschis care adună din prezent poveri, plăceri, fapte, revoltă, candoare, credință, inedit și le convertește prin sens și înfățișare în suport pentru disponibilitățile ce pot întocmi un aliaj verosimil, între senzualitate, viață afectivă și realitatea în ansamblul său, spărgând încercuirea automatismelor, prin transfer de expunere admirabilă, afectivitate, triumf, trăsături obiective și destin, fiecărei abordări, fiecărei fraze. „Noul sentiment care m-a copleșit era total diferit, era un sentiment pur, era un flux de iubire de o sensibilitate spirituală și afectuoasă blândete, lipsit de o pasiune subtextuală, imprudentă. Probabil, astfel se iubește perfect, perfecțiune care nu există în viața reală, acea imagine feminină pe care o zugrăvește fantezia bărbatului, obligându-l să se înșele din nou. Desigur, era o nebunie sinceră!” (pag. 172).

Sucesiunea întâmplărilor maturizează grăitor personajele. Gustul vietii lumești capătă, pe nesimțite, nostalgia dorințelor directe, decantând elanul în stăpâniri prielnice unui nou și amețitor început. „Părea că acești curenți invizibili, aceste strune necunoscute care vibrau prin timp și spațiu, intinzându-se spre ea, nu o lăsau să dispară, să fugă. Conștiința parcă atârna, gândurile se împleteau liniștite dizolvându-se, iar mintea mea era plină de ea”. (pag. 170).

Sub povara efortului de a-și menține viața familială fără curs, Serhei Ilici este cuprins de agitație activă și decepție, ocazionate de cutezanța bănuieiilor că soția sa oscilează între viața conjugală și aventuri cu cel mai bun prieten. Trăiește, astfel, sterilitatea unui istov psihic, într-un optimism pasiv, cu temelii clătinate. Fragmente de roman sunt cuprinzător împodobite, sub aspect artistic, în multe privințe, cu sisteme de mecanisme ce pun în mișcare, cu abilitate, practic, strategia dezlegării de rigori fictive ori pledoarii cu trăsături speculative. „Înainte nu mi-am putut imagina infinit universul, iar acum un și mai mare mister pentru mine este ce a fost înainte de apariția acestui «punct» care a cuprins dintotdeauna totul, dar mai ales cine l-a creat. Copilăria mea a fost brăzdată de banala frază care susține că nu există Dumnezeu, și eu însumi am repetat-o deseori: «Gagarin a ajuns în spațiu, dar nu l-a văzut pe Dumnezeu». Nu de mult el a fost pictat pe nori. Apoi biserica l-a transferat în «al șaptelea cer»”. (pag. 152)

Chipul unei alinări este numaidecât răpit de resemnare, când abundența însemnărilor adaugă trăsături hipnotizante firilor dispuse să-și spună păsurile. Dând folosință cuvintelor, oamenii se atrag. Atributul de a vorbi aceeași limbă, a omeniei,

DRESORUL DE TIMP de Mykola Homyci Voința își caută stăruitor identitate

le permite să întrupeze istorii, cultură și să mlădieze lumi cu rost, grăit, în toate privințele. Spiritul zămislirii trezește la viață, sub semnul necesității, expresia adâncă a proceselor prin care trecerea timpului se alcătuiește sub ochii noștri, în timp ce curenții limitelor precise și ai interpretărilor sintetice lucrează în obișnuința plină de contraste să elimine timpul, angajează deplasări marcate, prin excelență, descriptiv, conferind frazelor amploare, cum reiese din anvergura evocărilor. „Cel mai gigantic și incredibil lucru – universul se dovedește că ar fi apărut într-o secundă. Chiar și o simplă enumerare a evenimentelor trecute va dura mai mult timp decât timpul în care au avut loc aceste evenimente. Deci, distrugerea Marelui întreg. Separarea gravitației. Din vid se nasc primele particule: cuarci, gluoni, leptoni și fotoni. Universul se umple cu plasmă quarc-gluon, cu bosoni și bosoni-Higgs. Se extinde rapid. Se încarcă supersimetria. La sfârșitul primei secunde se termină așa-numita epocă de leptoni, iar primele elemente chimice apar înainte de a treia secundă – heliu, deuteriu, litiu și hidrogen, din care, de fapt, se formează în procesul de nucleosinteză toate elementele cunoscute în Tabelul lui Mendeleev, din care sunt compuse galaxiile, stelele, planetele și noi, oamenii... Reiese că secunda, o perioadă incredibil de mică, este în același timp perioadă gigantică”. (pag. 152)

Gândul autorului modelează prin stăpânire și închipuiri de preț mijloace potrivite de a da socoteală, ajutând cititorul să însuflească vrednicia de a prelua rânduiei, ce au chipul neașteptat al deprinderii de a nu se îndoi asupra artei sale, tot mai vizibilă, tot mai singulară. „Timpul pătrunde prin corpul nostru sute, zeci de mii de diferite mecanisme, ticăie simultan în noi, semnalându-ne moartea sau nașterea unor celule. Corpul nostru este asemenea unui magazin de ceasuri pe pereții căruia stau agățate ceasurile ale căror ritm și viteză sunt strâns legate de timpul cosmic. Această rotire a Pământului în jurul axei sale este o zi trăită de noi, iar o rotire în jurul soarelui înseamnă un an trăit. Rotația lunii oferă posibilitatea creării unei noi vieți, iar mișcarea

altor stele și planete din univers stabilește destinul nostru. Nu numai omul, ci absolut totul este pătruns de timp.” (pag. 156)

Reprezentările autorului câștigă în substanță când, calm absolut, adaugă avânt fraged, grăitor, trăit, interpretărilor sale. „Dar apariția unei noi vieți? Este la fel de surprinzătoare ca nașterea universului. Chiar și o imagine a fertilizării oului e identică cu imaginea galaxiei din spațiul cosmic. Aici ca și acolo totul este prezis din primul moment, din prima secundă. Mai întâi cele două devin patru, pe urmă opt și așa mai departe. Dar cel mai surprinzător lucru este că chiar de la începutul fuziunii primelor două celule, masculin și feminin, ale ovulului și spermatozoidului, există planul de creare a corpului în ansamblu, este cunoscut de exemplu aspectul buzelor, ochilor și nasului. Toate acestea sunt legile geneticii, transferul de ereditate, și sunt prescrise în același ADN, deci totul este clar.” (pag. 158)

Dialogul asimilează oscilații în funcție de anvergura individuală și conciliantă a personajelor și a confesiunii despovărate de felurite întâmplări ori amintiri.

„– Sunteți căsătorită?

– Nu, dar acum nu vorbim despre mine, ci despre dumneavoastră!

Ceva mă reținea în continuare.

– Dumneavoastră ați putea vorbi în public despre lucruri care vă privesc doar pe dumneavoastră? – am întrebat-o.

– Depinde ce cuvinte aș folosi, dar, până la urmă, dacă e în interesul problemei de care mă ocup, aș putea, de ce nu?

– Ați vrut să spuneți în interesul unei afaceri?

– Se poate spune și așa. Până la urmă, unii câștigă bani frumoși spălându-și rufele murdare în public.

– M-ați înțeles greșit, eu nu pot să vă propun nimic murdar. Dimpotrivă, la mine e totul curat și pur, tocmai de aceea nu vreau să spun asta în public.

– Cititorii au obosit de atâtea «negreală». Sentimente pure și frumoase se găsesc doar în telenovele, s-au transformat demult în povești. De aceea, povestea dumneavoastră ar fi un exemplu că în principiu există și așa ceva.”

În romanul *Dresorul de timp*, cinstit, netrucat, nobil, o realitate sumară prin descripție etalon devine lume, iradiază moralitate, optimism, drum destinat dorințelor, timp retrăit doar ca metaforă, îndoilei majore, explicații unificatoare și amintiri amplificate, la rândul lor, de greutatea prospețimii sentimentului că te afli în fața unei cărți complete cu acțiuni reglate după un mers ce precipită mântuitor lucrurile, ca apoi să intre justificat prin amănunte liniștitoare în acel mod inedit de a trăi scrisul.

Traian CHIRICUȚĂ

(Continuare din nr. 53)

Ciudat, dar ziua însorită era mai umedă ca niciodată, și Pylypok abia aștepta să vină cina.

Noaptea târziu, când din ungherul în care dormeau Afanasie și Myhailo se auzi respirația lor uniformă, Pylypok se sculă încet din patul lui, scoase cu grijă de sub pat mica scândură. Se apropie de fereastră și se așeză iarăși pe locul lui Myhailo. Era o noapte cu lună și la fel de luminoasă ca și ziua care trecuse. Pylypok puse scândurica în fața lui. Prin geam, cădea pe ea lumina lunii și în întuneric scândurica părea albastră. Afanasie mormăi ceva prin somn. Pylypok tresări, luă scândurica și o duse la piept. Apoi, liniștindu-se, o puse încet pe masă. După aceea, treptat, nu s-a mai auzit nici răsuflarea fraților adormiți, nici chițăitul șoarecilor care mișunau, nici chiar propria respirație. Icoana care se ivi pe scândura lui mică îl fascina tot mai mult, îl ademenea mai departe, dincolo de pereții chiliei întunecoase spre ceva luminos, de poveste, frumos, în locul în care odată se contopiseră într-o unică lume albă, cu cai albi, zăpadă albă, palton alb și mișos alături de două Pete albastre.

Pălise de tot lumina lunii care pătrundea prin geam și în chilie se lumină de-a binelea, când Pylypok lăsă pensula din mână. De pe mica scândură îl privea acel bărbat fără barbă, cu cutia în mână, care se numea Pantelimon și care fusese zugrăvit chiar de mâna lui. Pylypok își simțea sufletul cuprins de bucurie și satisfacție, cum nu mai simțise vreodată. Ar fi vrut să-i trezească pe frații-monahi și să le arate ce zugrăvise chiar cu mâna lui și cât de frumos i-a ieșit Pantelimon. Dar altul era scopul lui. Nu pentru asta nu dormise el în acea noapte. S-a dus încet, în vârful picioarelor la patul lui, puse mica scândură sub pat, se culcă și adormi numaidecât.

Pylypok s-a trezit abia când s-au întors monahii de la biserică.

– Dar știu, băiete, că dormi, nu glumă, – zise Afanasie, uitându-se la Myhailo. – Nici la zăpadă n-a fost ieri, dar doarme de parcă toată ziua ar fi dat la lopată.

Monahii râseră.

– Nu-i nimic, – spuse Myhailo cu blândețe, – la vârsta ta nu e păcat să dormi. Somnul te ajută să crești.

Ambii l-au mângâiat pe Pylypok pe creștet, lucru care i-a bucurat inima.

Și acea zi i s-a părut cea mai lungă de când a devenit viețuitor al mănăstirii.

Seara, după ce spuse împreună cu frații rugăciunea pentru somn, Pylypok se culcă în patul lui. Iar când în chilie se auzi respirația liniștită de oameni care dorm, el se ridică din pat. Încet, fără niciun zgomot, își îmbracă haina lungă și neagră, îl puse în sân pe Sfântul Pantelimon și, trăgând zăvorul de la ușă, ieși din chilie.

Ferestruica, în spatele căreia se vedea o lumină slabă, era acoperită aproape în întregime de flori de gheață, doar lângă ramă, pe unde probabil ieșea aerul cald, rămăsese o dungă de sticlă transparentă. Pylypok își lipi obrazul de geam. Ca și data trecută, lângă patul în care zăcea fetița bolnavă, era sfeșnicul cu două lumânări, dar acum ardea doar una. Fetița dormea. Pylypok suflă asupra geamului și dunga de lângă ramă se mai lăți puțin. Pylypok a tot suflat și a suflat și lângă dungă apărură o mică pată transparentă. Cu mâna înroșită, Pylypok scoase din sân mica scândură. Îl privi pe sfântul pe care-l zugrăvise și spuse către el încet, aproape în șoaptă:

– Ajut-o să se însănătoșească. Ești puternic. Tu poți totul.

Pylypok își făcu cruce și lipi fața sfântului de pata transparentă de pe geam.

– Ea nu te poate ruga. Pentru ea, mă rog eu. Iar tu ajut-o.

Pylypok ținea mica scândură lipită de geam, iar prin dunga de lângă ramă o privea pe fetița bolnavă care dormea și nu simțea nici frigul, nici gerul care-l ciupea de obraz, îi mușca degetele înțepenite și roșii care țineau scândurica cu chipul sfântului. Iar fetița dormea. Dormea și nici nu bănuia că undeva, dincolo de fereastră chiliei, în frigul întunecoasei nopți de iarnă stă înălțat pe vârfuri acel băiat de-o seamă cu ea, pe care l-au impresionat atât de mult ochii ei mari și triști.

Mai trecu o zi. Iar când veni noaptea, cărarea îl purtă iarăși pe Pylypok la fereastră în care pâlpâia o lumină slabă.

Pylypok suflă și topi pe geam o pată de care îl lipi pe sfânt. Apoi, încercând să se întindă cât mai sus, privi atent prin dunga transparentă. Fetița dormea. Flăcăruia lumânării

pâlpâia tremurat în sfeșnicul mare. Pylypok o privea pe fetița adormită și iarăși îl rugă pe sfânt:

– Ajut-o... Tu poți... Ești puternic...

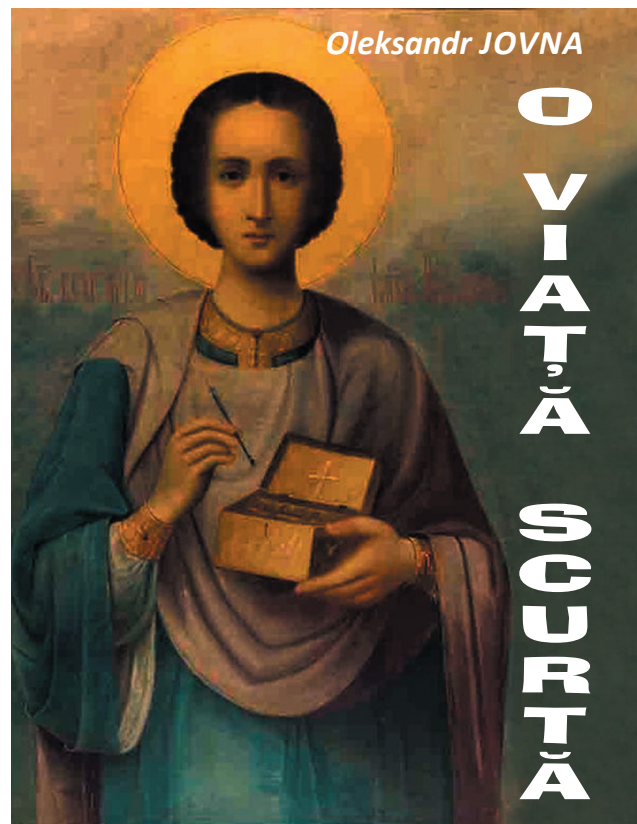
La un moment dat, ochii fetiței s-au deschis, și ea privi spre fereastră, dar apoi închise ochii încet și continuă să doarmă. Pylypok chiar se sperie când văzu ochii ei albaștri. Ceva fierbinte izbucni în pieptul lui mic și urcă spre gât. El era tare bucuros.

Când se culcă în patul lui, iarăși i se păru că o căldură îi cuprinde pieptul și urcă spre cap.

Se pare că niciunul dintre frați nu bănuia escapadele lui nocturne.

În ziua următoare, gerul s-a muiat, iar spre seară a început să ningă cu zăpadă udă.

Și iarăși simți Pylypok o căldură care i se părea că se răspândește în tot corpul lui. Zăpada udă amestecată cu ploaie i se lipea lui Pylypok de față, îi intra în ochi, îi înfierbânta

mâinile, dar el și azi a venit sub fereastră. În această noapte, tot geamul era transparent, florile de gheață se topiseră și curseră în jos. Acum Pylypok vedea aproape tot ce se afla în chilie. El se închină din nou și lipi mica scândură de geam. Astăzi obrazul fetiței părea mai luminos și mai puțin trist. Ea se însănătoșea. Și deodată ea deschise ochii și privi spre fereastră. Jarul din pieptul lui Pylypok se răspândi într-o clipă în tot trupul lui, îi umplu capul, și lui Pylypok i se păru că urechile i-au luat foc. Fetița se uita la Pylypok care ținea icoana lipită de geam și n-a mai închis ochii. Ei se priveau și se vedeau unul pe celălalt. Ochii ei mari și albaștri se îngustară puțin și chipul fetiței se destinse într-un zâmbt. Apoi, ea închise ochii și adormi din nou.

Până dimineața se lăsă iarăși ger, iar zăpada udă se îndesi și venea acum cu fulgi mari. Ziua, Pylypok simți din nou căldură în piept, dar acum nu mai era căldură, ci mai curând jar. Îi dogorea și capul, iar picioarele i-au devenit grele ca niște bușteni.

Myhailo și Afanasie se uitau la Pylypok cu un fel de mirare și îngrijorare.

Noaptea a nins din nou, dar nu era frig. Pylypok era într-o stare ciudată, pe care n-o mai cunoscuse. În jur totul părea neclar, diluat. Apoi, iarăși totul era ca de obicei și din nou dispărea ca într-o ceață. El se îndreptă spre fereastră, având în sân mica scândură și se gândea că fetița bolnavă începe să-și revină.

Când ajunse la fereastră și privi înăuntru, a rămas surprins. Fetița nu dormea. Zâmbi din nou când îl văzu pe Pylypok la geam. Zâmbi și Pylypok, dar o făcu anevoie, cu efort. Scoase din sân icoana sfântului, dar n-o mai lipi de geam, ci se uita în ochii ei mari și albaștri și zâmbea. Era nespuse de bucuros că fetița îl văzuse, că i-a zâmbit, deci s-a însănătoșit. Din nou jarul din pieptul lui mic i se răspândi în tot corpul și îi cuprinse capul. Totul în jur deveni iarăși neclar, pluti spre cercurile de lumină ale lumânărilor, pe fondul alb vedea două Pete albastre și, brusc, dispărură totul și se acoperi de păclă. Pylypok se clătină și se prăbuși în acea păclă. Trupul lui mic căzu încet în zăpadă.

Pylypok își veni în fire abia a doua zi spre seară. Asupra lui erau aplecate două chipuri care-i deveniseră atât de apropiate și dragi.

– Ne vezi? – întrebă Myhailo, și Pylypok văzu lacrimi în ochii lui.

– Ea se face bine... – abia se mișcă buzele uscate ale lui Pylypok.

Își pipăi pieptul cu mâna și întrebă îngrijorat:

– Pantelimon... Unde-i Pantelimon al meu? El e puternic... Eu l-am...

– Am găsit icoana în zăpadă, sub fereastră, – spuse Myhailo cu blândețe, – nu te speria, iat-o.

Pylypok văzu în mâna lui Myhailo mica lui scândură.

– Acum și tu ai nevoie de Pantelimon, – zise Afanasie.

Pylypok întinse mâna vlăguită, și Myhailo i-a dat icoana.

– Pylypok, tu ai să ajungi un pictor mare, – spuse Myhailo cu glas tremurat.

Pylypok strânse scândurica la piept și închise ochii. Monahii își făcură semnul crucii.

– Toate sunt în mâna lui Dumnezeu, – rosti încet Afanasie.

Și lui i-a tremurat vocea.

A doua zi, apărură iarăși sania la care erau înhămați doi cai albi. Pe francez și pe fetița lui în paltonul ei alb și mișos îi petrecea starețul. Francezul îi strânse mâna și-i făcu o plecăciune. Fetița ședea în sanie și privea în jur cu ochii larg deschiși. Ei nu mai erau nepăsători și triști; în ei lucea bucuria, curiozitatea de copil și păreau și mai albaștri.

Sania ieși pe poarta mănăstirii, în față i se întindea un drum alb, strălucind orbitor în soarele de iarnă.

Pylypok a delirat două zile. O chema pe mama. Iar a treia zi a murit.

Frații monahi i-au meșterit un sicriu mic în care au așezat trupul lui muncit. L-au înmormântat pe Pylypok sus în deal, unde era cimitirul mănăstirii.

Mica scândură cu icoana Sfântului Pantelimon a pus-o Myhailo pe perete, deasupra patului său și împreună cu Afanasie se închinau adesea în fața ei, aducându-și aminte de micul lor frate, din care ar fi putut ieși un mare pictor.

De atunci au trecut mulți ani. Într-o zi, întră în curtea mănăstirii o trăsură cu doi cai albi; în trăsură se aflau un bărbat în vârstă și o tânără doamnă într-o frumoasă haină albă. Îi întâmpină bătrânul stareț. Tânăra doamnă făcu în fața lui o plecăciune adâncă și-i sărută mâna. Myhailo, de-acum bătrân și bolnav, zărindu-i pe fereastră, luă din perete mica icoană și, ținând-o la piept, ieși în curte. El se apropie de trăsura în care se afla tânăra doamnă, se plecă și-i întinse mica scândură. Tânăra doamnă o luă și-i zâmbi lui Myhailo. Ea privea icoana și surâdea. Apoi căzu pe gânduri și-l întrebă ceva pe bătrânul francez. Acesta se apropie de Myhailo și într-o limbă stricăță îi tâlmăci ceea ce dorea să afle tânăra doamnă. Ochii lui Myhailo se luminară și luciră. El se întoarse spre tânăra cu ochi albaștri și spuse cu voce tremurată:

– Acel băiețel nu mai e. A murit. Domnul l-a chemat la El. Iar asta e iconița lui. El a zugrăvit-o.

Francezul îi tâlmăci tinerei pe limba ei. Ea se uită la mica scândură și ochii ei albaștri deveniră triști, așa cum fuseseră cu mulți ani în urmă.

Francezul scoase portmoneul din buzunar și i-l întinse lui Myailo, arătând icoana. Myhailo dădu din cap, refuzând banii și spunând că-i dăruiește icoana tinerei doamne în amintirea aceluia băiețel. Francezul iar îi vorbi fiicei pe limba lor, iar ea strânse icoana la piept. Bătrânul Myhailo o binecuvântă și se întoarse în chilie.

Prin voința de neînțeleas a sorții, acea mică scândură se află acum în casa mea, trezind adesea nedumerirea oaspeților mei. S-a întâmplat demult ca acea tânăra cu ochi albaștri să aibă și ea o fetiță, iar aceea să nască și ea o fetiță, căreia i-au pus numele Lora – așa o cheamă pe soția mea. Și ochii ei sunt albaștri. Noi avem un fiu. Are șapte ani, îi place să stea serile în camera în care se află colecția de icoane vechi și să asculte ciudata întâmplare a străbunii lui, petrecută cu mulți ani în urmă. Pe el îl cheamă Pylyp².

Traducere din limba ucraineană și note de Corneliu IROD

² În ucraineană, diminutivul de la **Pylyp** e **Pylypok**. (C. Ir.)

(Continuare din nr. 53)

IV

Dimineața, merge Olesia să-și strângă domnișoare de onoare. Unde n-ar pune piciorul, peste tot o refuză, unii chiar varsă lacrimi. Pe unele mamele nu le lasă de domnișoare, altele nu vor să meargă, iar cele care se duc îi spun Olesiei, suspinând cu părere de rău: „Nu e veselă petrecerea fetelor pentru mireasa noastră!”.

Iată că s-au și cununat; umblă prin sat și cheamă la nuntă. Chiar înaintea lor trec oamenii care se întorc de la iarmaroc. Și Petro Șostozub, și Andrii Honta, și Myhaylo Dideci și încă câțiva. Petro cu o pereche de bivoli suri pornește înainte. Era un moș foarte bătrân, cărunț, dar cu toate astea sensibil, înalt și drept, ca un paltin; ochii îi străluceau ca stelele; merge fără grabă și întreabă omul care-i iese în cale:

– Ce nuntă se face pe la noi?

– Păi, îi zice omul, fiica răposatului Hmara s-a cununat cu Ivan Zolotarenko.

– Cu Zolotarenko? Și cum e Zolotarenko ăsta?

– Iobag, domnule Petro, supusul stăpânului Suhomlynskyi. S-a întristat bătrânul Șostozub, s-a întristat foarte tare și a tăcut, în timp ce alții scoteau câte un strigăt de jale și amar.

S-au apropiat și mirii; se cuvenea mai întâi de toate să li se ureze ceva, după voia Domnului.

Ei au salutat, au chemat la nuntă.

Petro a ridicat căciula înaltă

– Dumnezeu să v-ajute! zice. Fie ca Dumnezeu să vă dea o soartă cu noroc, fericire și sănătate!

Tinerii îi mulțumesc.

– Vă poftim la nuntă, om bun!

– Nu, domniță tânără, nu o să vin la nunta ta: nu mi se șade mie, unui om în vârstă, să umblu pe la nunți. Mulțumesc pentru bunăvoință!

Iar Andrii Honta, un om bun, liniștit, îi spune mirelui:

– Vai, Ivane, Ivane Zolotarenko! Ce-ai făcut, prietene! Ai tu minte de muiere, de ce ți-ai legat capul în vremurile astea, iar la ce o să fie apoi nu te-ai gândit și ai dus-o la pierzanie și pe fată și întreg neamul ei! Cum se zice, e orfană: poate să se și înece.

Și și-a clătinat capul cărunț.

– Dar de ce să nu petrecem la nuntă, răspunde Opanas Bobryk, dându-se în lături. E trist, dar n-o să se mai întoarcă! Măcar să petrecem!

– Cap bătrân și fără minte! spune Petro, vino-ți în fire! Tu te-ai duce să petreci și acolo unde oamenii buni suferă și plâng amarnic!

– Păi ce, omule! Plângi cât plângi și mai tragi o dușcă!

– Nu se glumește, domnule Opanas, au strigat cu toții, când așa ceva se întâmplă! Respectă-ți perii capului cărunț, dacă nu respecti căzăcimea!

– Gata, terminați-o! V-ați pornit pe mine ca pe un nebun! Dacă nu e de mers, nu e de mers, nici nu o să mă duc; dar e fată de cazac, ar trebui și niște dansuri căzăcești; dar cu voi nu se poate vorbi, păcat!

Mirii stăteau cu ochii ațintiți.

– Fie ca Dumnezeu să vă dea o soartă bună și noroc, să fiți sănătoși ca apa și bogați ca pământul! Și o viață lungă, și o minte bună, tineri frumoși!

Și-au luat rămas bun bătrânii și au pornit spre casele lor, iar tinerii s-au dus pe drumul lor.

S-au întristat porumbeii. S-au uitat unul la altul: el s-a făcut palid la față, iar ei i-au dat lacrimile și s-au îmbrățișat unul pe altul.

– Iubirea mea! rosti el în șoaptă, am impresia că ți-am distrus lumea!

– Dragul meu, alesul meu scump! îi răspunde Olesia, va fi cum va dori Domnul! Trailul să mi-l trăiesc lângă tine!

V

Ziua următoare, s-au dus să ceară binecuvântarea stăpânilor. Nu a auzit Olesia nici binețe, nici sfat și nici nu a văzut vreo privire amabilă și veselă. Stăpânii erau parcă supărați și mândri, de parcă se umflară de îngâmfare. „Să fii ascultătoare, îi poruncesc, și sinceră față de lucrul stăpânilor!” Era și neobișnuit, și ciudat pentru Olesia să audă așa ceva! Apoi, a ajuns să-i fie și groază. O adevărată sclavă avea să ajungă!.. Și o să-i treacă în zadar zilele tinereții! În deșertăciune o să i se ofilească frumusețea în fiecare zi de muncă, în iobăgie!..

Merg pe uliță la stăpână, e atâta tristețe și liniște în sat, Doamne Dumnezeule! Și-a amintit Olesia: când se întâmpla să

meargă prin satul ei, ba unul o salută, ba altul o întreabă de sănătate, un altul glumește, iar altul se oprește și îi destăinuie necazurile și durerile; și bătrânii povestesc, iar tinerii și copiii se joacă. Se întâmpla să nici nu apuce soarele să răsară că deja e și viață, și zgomot în sat, mișcare, agitație, un popor plin de viață! Iar aici, pe cine întâlnești e încruntat, întristat și tăcut.

Soacra se bucură de Olesia ca propriului copil, nu știe unde s-o pună, cu ce s-o îmbie; dar tot nu poate înveseli ea inimioara Olesiei. Era deja bătrână, pe lângă asta și chinuită de neajunsuri și muncă grea; de aceea, nicio vorbă veselă nu a auzit de la ea tânăra noră. Ba povestește o întâmplare, ba se plânge de nenorocul ei, năzuiește doar la lumea cealaltă, de parcă în această lume frumoasă, minunată nu ar exista nici bunătate, nici frumusețe, nici dreptate.

Măcar cu bărbatul de-ar putea schimba o vorbă, dar nu găsește niciun ceas liber: ba face una, ba alta, ba pleacă, ba călătorește, trece pe acasă ca un musafir.

Și pe zi ce trece e tot mai rău. A început stăpânul să le ceară casa: și-a mai făcut rost de o familie de lucrători cărora le trebuia casa. „Tu, îi spune lui Zolotarenko, du-te în ogradă; tu nu ai familie mare, iar dacă vrei, o să-ți construiești singur o casă: ți-ai luat o nevastă bogată”.

I-au mutat în ogradă, și aici le-a dat Dumnezeu un copil, un băiețel. Și-a strâns Olesia pruncul la piept și lacrimile mărunte au început să-i curgă șiroaie pe obraji. „Fiul meu! Copilul meu iubit! De te-ai putea uita tu în lume, ți-ai desfăta privirea cu frumusețea și măreția lumii, ai cunoaște bunătatea și bogăția lumii acesteia, dar amară are să-ți fie robia! Încă din scutec vei fi dojenit, de mic vei fi bătut, nu o să ajungi să înflorești, floarea mea dragă, o să te ofilești de timpuriu!”

VI

Îi mai trece Olesiei un an din viață, al doilea, al treilea, al patrulea. I-a binecuvântat Domnul cu copilași: trei fii ca trei vulturi. Dar ce trudită e ea, câte lacrimi a înghițit lângă ei, Doamne Dumnezeule! Cum se zice: pe copil îl doare degetul, iar pe mamă inima. Pleacă pe pământurile stăpânilor, trebuie să-i lase singuri, iar copiii sunt încă micuți, unul încă nu vorbește, altul încă nu umblă, iar al treilea încă nu stă în șezut, nu are cine să-i vegheze, că pe bătrâna soacră au înmormântat-o chiar în anul în care Olesia s-a măritat. Își îneacă amarul zilei la lucru, iar seara aleargă întrebându-se: ce-i cu copiii mei, cum sunt? Inima abia îi mai bate, nu e sigură dacă își mai găsește copiii vii și sănătoși. De parcă nu s-a întâmplat ca unei femei să i se înece ambii fii în timp ce se jucau pe malul iazului?

Au mai crescut copiii, a scăpat de o grijă, dar alt necaz s-a abătut asupra ei: ba domnul, ba copiii lui îi necăjesc pe Semenکو și pe Ivas pentru că nu le-au făcut pe plac, ba doamna îl ceartă pe Tyško că a alergat pe lângă ea și n-a salutat-o. În fiecare zi cineva dă în copiii ei ca în tobe. Și când trece o zi fără chinuri, tot e neliniștită, tot i se întristează inima așteptându-se la rău și necaz.

Doar ce s-au făcut mărișori copiii și au ajuns să-i fie mamei și alinare, și ajutor, că deja i-au luat să lucreze la curtea stăpânilor. Din acel ceas nu a avut Olesia nicio clipă veselă, nici somn liniștit: zi și noapte i se pare că își vede în fața ochilor băiețelii negricioși, obosiți, palizi: stau singuri în odaie, tăcuți, nu şușotesc, nu fac zgomot, nu se joacă, stau liniștiți; de se mișcă sau de schimbă un cuvânt între ei, stăpânii sunt gata să-i lovească: „Ce şușotiți atâta acolo! Vă învăț eu imediat cum să stați cuminiți!”. Se sperie porumbeii și se opresc.

În fiecare zi se scaldă în lacrimi Olesia: „Copilașii mei! Florile mele! V-ați ofilit de tineri!”

Tot ce era de vândut au vândut, iar banii s-au risipit. Oare sunt puține cele trebuincioase pentru o așa familie? Dar stăpâna nu dă nimic și se mai și înfurie. „Tu, îi spune, trebuie să ai lucrurile tale: ai avut un tată bogat, aveți de toate din belșug! Dacă ți-e milă de copii, descurcă-te singură, am destule cheltuieli și fără voi.”

Din cauza neputinței, bărbatul s-a îmbolnăvit, parcă a împietrit, nu îl sperie nimic, nu se teme de nimic, nu simte nicio durere; la început, se întâmpla să și leșine de necazul ce-l apăsa. Deseori, Olesia îl implora cu lacrimi să-i fie milă de copii, să nu-i distrugă și pe ei, să nu ajungă ca el, iar el, disperat și fără a ști ce face, se întâmpla să iasă din casă, palid, cu ochii strălucitori, cu o înfățișare care îi provoca groaza, și ea îl liniștește cu vorbe calde, cu bunătate, astfel că o îmbrățișează și pe ea, și pe copii, îi strânge la piept și plânge cu lacrimi amare.

VII

Sufereau toți laolaltă când, pe neașteptate, s-a abătut răul asupra lor, și încă răul cel mai mare: a început stăpânul să se pregătească de drum, către Moscova, iar pe Ivan Zolotarenko îl lua cu el. Nici n-au îndrăznit să-l roage ceva pe stăpân, era atât de nemilos și de neîndurător, că nu aducea niciun folos să-ți pleci capul înaintea lui să-i ceri ceva.

– Copiii mei, rostește Ivan, luându-și rămas bun, rămâneți cu bine, vulturii mei! Respectați-vă mama, iubiți-vă între voi, nu supărați pe nimeni... rămâneți cu bine, copiii mei iubiți! Soția mea iubită! Să nu-l pomenești pe nefericitul de mine cu gând rău, că te-am afundat în această groapă și te las. Vor cădea asupra mea lacrimile tale!

Olesia nici nu plânge, stă albă ca varul, nu-și ia ochii de la Ivan și nu-i dă drumul din brațe. În timpul acesta, stăpânul strigă: „Mai repede, mai repede!”. A strâns-o Ivan pe Olesia la piept pentru ultima oară și a plecat alergând. Atunci Olesia, parcă și-ar fi venit în fire, a alergat după el, dar el nu mai era, era departe; doar praful s-a ridicat în urma lui, iar copiii plâng lângă ea.

– Copiii mei! a strigat ea, copiii mei! nu mai e nimeni acum care să vă apere, nimeni care să vă ajute, ați rămas singuri-singurei pe lume!

Într-adevăr, putea să se uite în ochii omului drag, să audă o vorbă bună, să se lipească de el, să se întristeze împreună, totul era mai ușor când avea un suflet cald și o inimă credincioasă lângă ea; acum a rămas ca o buroiană în mijlocul câmpului. Chiar dacă mai sunt oameni buni în sat, fiecare își vede propriul necaz, își plânge propria durere. Bineînțeles, domnilor ba nu le pasă, ba au altă treabă, ba te termină cu munca lor; nu-i timp să-ți bați capul cu răul altuia. Doar mătușa bătrână mai intra pe la ea. Era deja atât de bătrână, plină de riduri ca un măr uscat, dar tot venea și se făcea auzită, numai ea se ivea și plângea cu Olesia, binecuvântându-i copiii.

Așa își duce Olesia traiul, muncind fără odihnă, fără să mai simtă oboseala; a trecut astfel un an întreg ca o clipă. Doar pe pământurile domnești, muncind. Stăpâna era o femeie care nu te lăsa nicio clipă să te odihnești: muncește și iar muncește! Unde erau lucrătorii la muncă, acolo mergea și ea, i se aducea și o masuță; se așeza și-și dădea în cărți, asta era ocupația ei principală. Stătea, își mișca doar ochii și ordona: „Faceți-vă treaba! Lucrați, nu leneviți!”.

A ieșit Olesia odată și s-a dus să-și viziteze mătușa bătrână, care era bolnavă; iar, în acea zi, era iarmaroc în sat. Și-a văzut Olesia prietenele: ce femei au ajuns! Îmbrăcate atât de frumos, îngrijite, de parcă ar fi trandafiri în plină floare, și bărbații le sunt lângă ele, și copiii: unul se joacă cu un căluț, altul se joacă cu alunele, iar cei mai măricei se bucură de noile cizmulițe și se uită veseli la fiecare om. Olesia, într-o cămașă veche, stă singură-singurică, despărțită de soțul ei, copiii ei au piciorușele obosite, au multe bătăi de cap, caută doar cum să-i facă pe plac neamului veșnic nemulțumit al stăpânilor. Nu știu ei nici de jocuri, nu au nici jucării de copii, nici hăinuțe pentru o sărbătoare sfântă; și mama se întoarce, dar nu le aduce nimic care să îi înveselească, să îi aline pe copiii ei. Așa gânduri au năpădit-o pe Olesia; vine către ea ba Hanna, ba Motrea, ba Eudochia, prietenele cu care a copilărit; vorbesc cu ea frumos, o întreabă de copii. Una îi dă un colț de pâine, alta mac.

– Mulțumesc, mulțumesc, rostește Olesia cu lacrimi pe obraji. Dacă voi nu m-ați uitat, fie ca nici Domnul pe voi să nu vă uite!

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de Jessica BILCEC

Cuvântul, în adevărata lui esență, deține o putere nebănuită. Din acest motiv, literatura este considerată o adevărată voce a umanității care întrece limitele impuse de vreo autoritate existentă în lume. În decursul vremii, numeroși oameni de cultură au ajuns la concluzia că „perspectiva concretă a umanității își află expresia doar în literatură.” (Alfred North Whitehead). Astfel, literatura este capabilă să depășească dimensiunea plăcerii, a divertismentului, pentru a deveni întruchiparea valorilor toleranței, a libertății, a perpetuării istoriei și a gândirii umane. Prin urmare, pare esențial să insistăm asupra caracterului pragmatic și util, pe care marii oameni de cultură l-au atribuit manifestărilor literare și artistice ale vremii, îndeosebi dacă facem trimiterea către modul în care mișcarea feministă a schimbat cursul istoriei în partea Europei Răsăritene. În cadrul acestei direcții, s-a putut observa demersul susținut al mai multor personalități literare de a răspândi ideea unei societăți în care să primeze dreptul egalității de gen dintre femei și bărbați.

ASPECTE CRITICE ALE FEMINISMULUI INCIPIENT

din literatura ucraineană

În general, un scriitor are o misiune importantă, când vine vorba despre protejarea drepturilor comunității în care trăiește, motiv pentru care el este investit cu o responsabilitate onorabilă, ilustrată prin datoria de a trezi simțul civic al societății, de a insufla valori și principii nobile, dar și de a lupta împotriva nedreptăților sociale. De cele mai multe ori, literatura poate fi considerată drept o formă universală de artă care are posibilități nelimitate de a reflecta viața în toată profunzimea, splendoarea, complexitatea și contradicțiile ei. Aceasta se observă, în mare parte a cazurilor, prin intermediul unor texte de o calitate artistică superioară, saturate de probleme de interes general, motivate ideologic și concentrate pe anumite întrebări universale ce sunt bazate pe evidențierea diferitelor aspecte ale relației dintre bărbați și femei. Prin urmare, influența ideilor feministe nu a putut ocoli nici de această dată universul prolific al literaturii. În prima fază a manifestării feminismului din literatura ucraineană, majoritatea scriitorilor au insistat asupra importanței exprimării libere, nepărtinitoare față de femei și care să reflecte adevărata imagine a societății de la acea vreme. Literatura ucraineană a secolului al XIX-lea are drept scop principal dezvoltarea ideii de egalitate între bărbați și femei. De aceea, scriitorii care susțin această inițiativă includ idei feministe în scrierile lor, punând accent pe necesitatea femeilor de a se bucura practic de aceleași privilegii, când vine vorba de ocuparea unor poziții cheie alături de bărbați în administrație.

Primii pași concreți în susținerea mișcării feministe din spațiul social ucrainean au fost marcați de mari sacrificii. Situația era una dificilă pentru majoritatea fetelor din familiile aristocrate și sărace, care trebuiau să-și câștige existența prin muncă independentă. Nu a fost deloc ușor pentru multe dintre ele, dacă facem referire la modul disprețuitor în care erau privite de membrii propriilor familii sau de celelalte persoane din societate. Astfel de fete, aristocrate, s-au angrenat într-o luptă asiduă împotriva oricărui tip de nedreptate pe care o trăiau în fiecare zi în calitate de femei. Prin urmare, ele s-au alăturat unei cauze comune, devenind „noile” femei educate, inteligente, cu o sensibilitate sporită la problemele sociale, pregătite să-și slujească propria țară. O asemenea mișcare în masă, pentru ca așa-zisele „femei noi” să se poată distinge atât prin aspect, cât și prin origine, a generat o schimbare radicală. Părul tuns, austeritatea, simplitatea în viața de zi cu zi, lipsa bijuteriilor, dorința de a face parte din cadrul unor acțiuni semnificative pentru societate sunt elementele definitorii ale acestor luptătoare. Un asemenea lucru nu a fost privit cu ochi buni de public, motiv pentru care ele au fost întâmpinate cu priviri și zâmbete disprețuitoare. Deși faptul că se aflau într-o postură nefavorabilă părea un

obstacol greu de depășit în calea realizării scopului lor, merită menționat că nimic nu este imposibil atunci când există ambiție și voință.

În mijlocul dezvoltării mișcării feministe din literatura ucraineană, au apărut tot mai multe lucrări destinate protejării drepturilor primordiale ale femeilor, care se simțeau tot mai îngrădite din cauza diferitelor prejudecăți venite din partea societății. Conținutul acestor texte nu era unul oarecare, ci exprima clar soarta plină de suferință a „femeii-mamă” care muncea din greu pentru a-i oferi propriului copil o creștere sănătoasă și o educație în spiritul moralității naționale. Deopotrivă, sunt ridicate principalele probleme apărute în urma alegerii libere a vieții, a egalității femeii în societate și a dreptului ei de a trăi conform propriilor dorințe, credințe și opinii. De exemplu, principalele personaje ale operelor ucrainene, aparținând celor mai fervenți susținători ai mișcării feministe din acea perioadă, precum Olha Kobyleanska cu povestirea *Liudyna* (Olena) și romanul *Zemlia* (Anna); Lesea Ukrainka cu poemul dramatic *Boiarynia* (Oksana); Ivan Franko cu romanul socio-psihologic *Perehresni stejky* (Regina) și multe altele, înfățișează femei care susțin idealurile feministe, dar a căror poziție este dificilă, fiind adesea condamnată atât de către autorități, cât și de societatea civilă.

Din punct de vedere istoric, activitatea literară dedicată acestei mișcări este considerată o expresie a sinelui „femeilor noi” și o formă de conștientizare a propriei persoane. Cu ajutorul unui stilou, care devine o adevărată armă în mâinile unui scriitor talentat, a început o veritabilă luptă „pentru drepturile omului, iar, prin literatură, s-a urmărit nașterea unui crez care să influențeze renașterea spirituală a femeilor ucrainene din propria lor cenușă”. Această activitate a devenit unul dintre primele și cele mai vaste domenii în care femeile s-au definit și în care au putut da frâu liber imaginației lor creative.

Direcțiile de viață ale femeilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea erau concentrate asupra urmării unei educații de calitate, a unui loc de muncă util societății, a modestiei, a devotamentului față de muncă, a inițiativei și independenței în luarea deciziilor. „Noile femei” nu numai că nu le era frică să fie independente, dar au învățat în scurt timp să o aprecieze, pe măsură ce interesele lor se extindeau din ce în ce mai mult dincolo de granițele familiei, căminului și dragostei. „Noua femeie” a adus în societate o schimbare a stării ei interioare, aspect care a dus la afirmarea sa ca individ, și, mai apoi, la o cerere de revizuire a tuturor relațiilor sociale existente. Deși încă de la început, o astfel de cale nu părea a fi una tocmai ușoară, femeile și-au învins prejudecățile, alegând-o și pornind cu îndrăzneală pe calea democratizării societății, considerând lupta pentru interesele lor ca parte integrantă a luptei de eliberare națională. Într-adevăr, mișcarea de emancipare a femeilor împotriva numeroaselor stereotipuri atribuite pe nedrept și a umilirii personalității acestora în societate, dorința pentru o formă mai calitativă a vieții, o voință de fier și independența s-au reflectat în comportamentul femeilor scriitoare și în dorința lor de a se simți utile pentru comunitatea în care-și duc veacul. Astfel, se poate afirma faptul că puterea cuvântului a devenit un aliat de încredere în lupta împotriva nedreptăților săvârșite asupra femeilor.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, literatura feministă ucraineană a cunoscut o perioadă de prosperitate considerabilă din toate punctele de vedere. Un asemenea beneficiu neprețuit pentru literatură s-a concretizat datorită eforturilor a trei mari personalități feminine care au luptat cu îndârjire pentru ca toate femeile să ocupe un rol important în societatea ucraineană din acea vreme.

Începuturile promițătoare ale feminismului au fost marcate de literatura feministă a Nataliei Kobrynska. O trăsătură caracteristică a activității Nataliei Kobrynska a fost în strânsă legătură cu discursul feminist din Europa de Vest. Ea a admirat cu predilecție opera lui John Stuart Mill și plănuia să traducă lucrarea sa „Despre aspirarea femeilor” în ucraineană, pentru a deveni accesibilă și comunității din care făcea parte cu mândrie. Această personalitate remarcabilă a feminismului ucrainean a fost responsabilă pentru crearea primei organizații feministe de pe teritoriul ucrainean, în 1884, sub numele „Societatea Femeilor Ucrainene”. Ea a publicat primul almanah dedicat femeii sub numele de „*Perșy vinok*”, în 1887. Într-un cuvânt, ea a fost prima în tot când vine vorba de mișcarea feministă. Deși știm că nu a avut posibilitatea de a gusta din dulceața intensă a vieții – contemporanii au fost forțați de împrejurări să o catalogheze drept o „singuratică” sau o numeau „doamna în negru”, pentru că toată viața ei a purtat haine negre și doar în împrejurări excepționale purta haine tradiționale. Tema principală a lucrării Nataliei Kobrynska a fost poziția femeii în societate și modalitățile prin care aceasta poate fi îmbunătățită. Mai mult decât atât, nu era vorba doar despre viața de zi cu zi, ci a fost implicat inclusiv sentimentul stimei de sine a femeilor. Prin ideile sale inovatoare față de drepturile femeii, Natalia Kobrynska s-a dovedit a fi înaintea oricărei tendințe legate de acest subiect în Europa acelor timpuri: eliberarea femeii ucrainene de rolul feminin prestabilit, dreptul acesteia de a-și câștiga propria voce în societate și propriile drepturi civile, în special, pentru a obține o educație superioară. De asemenea, Natalia Kobrynska a demonstrat că este capabilă nu numai să exprime idei, ci și să le implementeze.

(Va urma)

Denisa-Lorena COZACIUC

Bibliografie:

- Людмила Смоляр, *Минуле заради майбутнього – жіночий рух Наддніпрянської України, II пол. XIX - поч. XX століть*, Одеса, Вид. Астропрінт, 1998.
- Марія Мукицей, *Наталія Кобринська: українська Аріадна і будителька жіночих душ*, у журналі «Галичина», [Електронний ресурс]. 2020. – Режим доступу: <<https://galychyna.if.ua/analytic/nataliya-kobrynska-ukrayinska-ariadna-i-buditelka-zhinochih-dush/>>
- Ольга Кобилянська, *Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади*, Дніпро, 1982.
- М. П. Лещенко, *Ольга Кобилянська: Літературний портрет*, Дніпро, 1973.

Ecouri ucrainene
ISSN 2668-7615
ISSN-L 2668-7615
www.uur.ro

Redactor-șef – Mihaela Herbil
Redactor – Corneliu Irod
Tehnoredactor – Iryna Moisei

Colegiul redacțional:
Ioan Herbil, Ioan Reboșapcă,
Cristina Silaghi, Jessica Bilceș

Adresa redacției:
Str. Radu Popescu 15, Sector 1, București
Tel./fax: +40 21.222.07.37
E-mail: ecouri.ucrainene@uur.ro

Responsabilitatea conținutului
materialelor publicate revine,
în totalitate, autorilor acestora.